

บทที่ 1

บทนำ

เนื่องมาจากปัญหามูลฝอยที่ล้นเมือง ล้นประเทศอยู่ในขณะนี้ ซึ่งได้เป็นปัญหาใหญ่ที่เรื้อรังมานาน และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็มีหลายหน่วยงาน หลายองค์กร มี ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ อย่างเอาจริงเอาจัง ทั้งการสร้างเตาเผาให้มี การคัดแยกมูลฝอย การนำเอากลับมาใช้ใหม่ การเวนคืนที่ดิน เพื่อการสร้างที่ทิ้งมูลฝอย การฝังกลบมูลฝอย (Sanitary Landfill) รวมถึงการสร้าง โรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากมูลฝอย หรือมีการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลฝอย ฯลฯ ซึ่งวิธีเหล่านี้ เป็นเพียงการแก้ไขปัญหามูลฝอยที่ปลายทางเสียเป็นส่วนใหญ่ และแก้ไขได้เพียงในบางประเด็นเท่านั้น ในบางวิธีก็เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของแผ่นดินให้สูญเปล่าไป โดยที่ไม่มีเหตุอันสมควร รวมทั้งการกำจัดทำลายมูลฝอยโดยใช้ความร้อนยังเป็นการสร้างมลพิษ (Pollution) ให้กับ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการเพิ่มความร้อนให้กับชั้นบรรยากาศของโลก ทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก(Green House Effect) และทั้งยังเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรทางด้านพลังงานที่จะนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการกำจัดมูลฝอย

ปริมาณของมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละวัน ทั้งในภาพรวมของระดับประเทศ และในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ ที่มีประชากรมาก หรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงก็จะมีปริมาณของมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งในเรื่องของปริมาณมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละวันนี้ ก็ยังไม่สามารถที่จะมีการจัดเก็บ หรือการกำจัดมูลฝอยได้อย่างครบถ้วน จึงมีปริมาณมูลฝอยที่เหลือ หรือมูลฝอยตกค้างในแต่ละวันเป็นจำนวนมหาศาล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ ที่ยังไม่มีทางออก หรือแนวทางใดจัดการกับปัญหาในเรื่องของมูลฝอยที่เกิดขึ้น และการกำจัดมูลฝอยโดยที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างความเดือดร้อน ให้กับประชาชนในประเทศไทย ได้อย่างครอบคลุมในการแก้ไขปัญหานี้ในทุกด้านที่จะเกิดขึ้น ได้เลย ในขณะปัจจุบันนี้

เนื่องด้วยสถานการณ์ของสภาวะแวดล้อมที่เป็นพิษ และสาเหตุของการเกิดมลพิษต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเกิดควัน และเกิดอากาศเป็นพิษในภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยทั่วไป และเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก และน่าเป็นห่วง ซึ่งสาเหตุของการเกิดมลพิษส่วนใหญ่ ก็เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เอง ไม่ว่าจะเป็นการลักลอบจุดไฟเผาป่า เพื่อแผ้วถางพื้นที่สำหรับทำการเกษตร หรือเพื่อหาของป่า การเผาทำลายมูลฝอย การผลิตจากภาคอุตสาหกรรม จนเป็น

สาเหตุของการเกิดมลพิษทางอากาศที่รุนแรง อย่างเช่นที่ได้ประสบกับสภาวะมลพิษทางอากาศอยู่ในขณะนี้

หน่วยงานจากทางภาครัฐต่าง ๆ จึงได้ออกมาตรการในการหยุดการสร้างมลพิษให้เพิ่มขึ้นอีก โดยการห้ามลักลอบเผาทำลายป่าไม้ และการห้ามเผาทำลายมูลฝอย สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้เพียงบางส่วนแต่ก็ยังไม่สามารถครอบคลุมปัญหาได้เพียงพอ เพราะในเรื่องของปัญหาด้านมูลฝอยเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะอยู่ในหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานใด ถ้าหากไม่มีการบริหารจัดการในเรื่องของมูลฝอยอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนในการแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า ก็ทำให้เกิดปัญหาด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก แต่มีปัญหที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งคือเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่ได้เกิดจากการบริหารจัดการมูลฝอยของแต่ละพื้นที่รับผิดชอบ ที่นับวันจะมีมากยิ่งขึ้น และเกิดขึ้นได้ทั่วไป เพราะรังเกียจไม่ยอมให้มีการใช้พื้นที่ในชุมชน หรือพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นที่ทิ้งมูลฝอย หรือการสร้างโรงงานกำจัดมูลฝอยในพื้นที่ที่ชุมชนอาศัยอยู่ แนวทางเลือกอีกประการหนึ่ง ที่สามารถนำมาใช้เพื่อจัดการปัญหามูลฝอยดังกล่าว ได้แก่การจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการค้นคว้าวิจัย เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการมูลฝอยชุมชน รวมทั้งประชาชนในชุมชนให้ได้มากที่สุด

การใช้วิธีบริหารจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ เข้ามาปรับใช้ในการจัดการมูลฝอยในชุมชน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดภาวะมลพิษที่เกิดขึ้น ทั้งต่อระบบนิเวศน์และสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน เพราะการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ เป็นการนำเอาวิธีการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเข้ามาใช้ แทนการจัดการมูลฝอยแบบเดิม ที่ก่อให้เกิดมลพิษและผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการช่วยลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน มีการยอมรับฟังปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เพื่อสรรหาแนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น จึงมีการนำเอาการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการมาใช้ในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้

ความสำคัญของปัญหา

ปัญหาในเรื่องของมูลฝอยที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่มีความสำคัญในลำดับต้น ๆ และเป็นสาเหตุที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา เพราะเมื่อจำนวนของประชากรที่มีเพิ่มมากขึ้น ก็จะมีปริมาณของมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นตามมา สร้างปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เพราะในการจัดการมูลฝอยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่วิธีการเผาทำลาย จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของมลภาวะทางอากาศ เพราะการเผาทำลายมูลฝอยนั้น จะต้องใช้ความร้อนในการเผาทำลาย ใน

อุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 850–1,200 องศาเซลเซียส จึงทำให้เกิดความร้อนในบรรยากาศ และในการเผาทำลายมูลฝอยในแต่ละครั้งจะมีปริมาณก๊าซต่าง ๆ ที่เป็นพิษเป็นอันตรายต่อมนุษย์ พิษสัตว์ บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม อาทิ ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ก๊าซไฮโดรเจนคลอไรด์ ก๊าซไดออกซิน ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก๊าซไฮโดรคาร์บอน สารปรอท ฯลฯ ซึ่งก๊าซพิษดังกล่าว อาจแพร่กระจายไปทั่วบริเวณ ทั้งใกล้และไกล และบริเวณที่อยู่ใกล้บริเวณที่เผามูลฝอย ย่อมจะต้องได้รับผลกระทบที่รุนแรง ซึ่งสำหรับอันตรายของสารพิษที่เกิดจากการเผาไหม้ของถ่านหินลิกไนต์ที่น่ากลัวคือสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ยิ่งถ้าเป็นลิกไนต์ที่เกรดหรือคุณภาพต่ำ ก็จะทำให้ปริมาณสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เพิ่มมากยิ่งขึ้น จะทำให้เกิดภาวะฝนกรด ทำลายป่าไม้ ทำลายพืช ทำลายระบบนิเวศน์ ทั้งของมนุษย์ และของสัตว์ ซึ่งสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์นี้ จะเข้าไปทำลายระบบทางเดินหายใจ และเป็นสารที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็งอีกด้วย ถ้าสูดดมสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เข้าไปในปริมาณที่สามารถจะสร้างอันตรายต่อร่างกายได้

การกำจัดมูลฝอย โดยการเผามูลฝอย เป็นการกำจัดอย่างไม่ถูกต้องเป็นการกำจัดมูลฝอย สร้างทั้งมลพิษ และยังสิ้นเปลืองทรัพยากรธรรมชาติ ในการกำจัดมูลฝอย ในวิธีนี้ด้วยไม่ว่าจะเป็นการสิ้นเปลืองพลังงาน (ถ่านหินลิกไนต์, น้ำมันเชื้อเพลิง) ซึ่งพลังงานเหล่านี้ ล้วนเป็นพลังงานที่ใช้แล้วหมดไป ไม่สามารถที่จะหามาใช้ได้อีก เพราะไม่ใช่พลังงานหมุนเวียน เช่นพลังงานจากแสงอาทิตย์ หรือพลังงานจากแรงลม และยังคงต้องสิ้นเปลืองค่าขนส่งเชื้อเพลิงในการกำจัดมูลฝอยอีกทางหนึ่งด้วย โดยในที่นี้ยังไม่ได้กล่าวถึงงบประมาณของแผ่นดินอีกเป็นจำนวนมหาศาล ที่จะต้องสูญเสียไป กับการสร้างเตาเผามูลฝอย การจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องจักรที่ต้องใช้ ในขั้นตอนการเผามูลฝอย รวมถึงค่าแรงงาน ที่จะต้องว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญให้เข้ามาดูแล ในเรื่องของกระบวนการกำจัดมูลฝอยและยังต้องรวมถึง ค่าซ่อมบำรุงถนน ที่จะต้องรองรับรถบรรทุกที่จะบรรทุกเชื้อเพลิงไปยังเตาเผามูลฝอย และการที่รถบรรทุกวิ่ง เข้า-ออก ในบริเวณที่เผามูลฝอย ก็ยังไปสร้างความเดือดร้อนรำคาญ พร้อมทั้งความไม่ปลอดภัยในชีวิต ให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่รถบรรทุกขนส่งเชื้อเพลิงวิ่งผ่านเป็นอย่างมาก

ในด้านของการกำจัดมูลฝอย แบบการฝังกลบ (sanitary landfill) ก็เป็นวิธีการบริหารจัดการในเรื่องของการกำจัดมูลฝอยในอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งวิธีนี้ได้เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เช่นประเทศญี่ปุ่นซึ่งการกำจัดมูลฝอยแบบวิธีฝังกลบนี้ เป็นการแก้ไขปัญหในเรื่องของมูลฝอยได้ดีกว่าการเผามูลฝอย เพราะไม่มีการเผาทำลายมูลฝอย ซึ่งจะก่อให้เกิดความร้อนและมลพิษทางอากาศ (air pollution) แต่ก็ยังไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด หรือเป็นวิธีที่สามารถแก้ไขปัญหในเรื่องของมูลฝอยได้อย่างเบ็ดเสร็จ และอย่างเป็นรูปธรรมโดยปราศจากผลกระทบต่อประชาชนหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพราะว่าวิธีการกำจัด มูลฝอยโดยการฝังกลบนี้ จะมีปัญหาในเรื่องของ

สถานที่ในการกำจัดมูลฝอยเพราะ ถ้าปริมาณมูลฝอยที่นำมาทิ้งในหลุมฝังกลบเต็ม ก็จะต้องมีการกลบหลุม และต้องจัดหาพื้นที่ ที่จะใช้เป็นหลุมฝังกลบต่อไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด

ส่วนอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน ก็คือปัญหาเรื่องของกลิ่นเหม็นของมูลฝอย และปัญหาในเรื่องของแมลงวันและสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคที่มากับมูลฝอย เพราะว่าบริเวณที่ทำการกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้ชุมชน เพื่อเป็นการสะดวกต่อการขนถ่ายมูลฝอย และอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญมาก ของการกำจัดมูลฝอยแบบการฝังกลบ ก็คือปัญหาที่เกิดจากการที่น้ำที่เน่าเสีย จากบ่อฝังกลบ มูลฝอยได้ไหลซึมออกไปสู่แม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งก็เป็นแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้ในการอุปโภค บริโภค ทำให้เกิดการปนเปื้อนของน้ำ เป็นอันตรายต่อประชาชน ที่ต้องใช้น้ำจากแหล่งที่มีการปนเปื้อนของน้ำเสียจากบ่อฝังกลบมูลฝอย ซึ่งอาจสามารถลุกลามไปเป็นโรคระบาด เช่น โรคอหิวาต์ โรคไวรัสตับอักเสบ โรคท้องร่วง โรคตาแดง ฯลฯ ได้ ถ้าเชื้อโรคที่ปะปนอยู่กับมูลฝอย และไหลซึมลงสู่แหล่งน้ำเป็นเชื้อโรค ที่เป็นสาเหตุของโรคระบาด

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน การจัดทำหลุมฝังกลบมูลฝอย จะทำโดยการใช้แผ่นพลาสติก โพลีเอทิลีนที่มีความหนาแน่นสูง (High Density Polyethylene : HDPE) มาใช้ปูที่บริเวณกันหลุมฝังกลบมูลฝอย เพื่อป้องกันการรั่วซึมของน้ำในบ่อฝังกลบมูลฝอย ที่จะรั่วซึมไปปนเปื้อนกับแหล่งน้ำ ที่ใช้อุปโภค บริโภคของประชาชน แต่ในความเป็นจริงหรือในแนวทางการปฏิบัติจริง ต้องยอมรับว่า ยังมีความบกพร่องเกิดขึ้น เพราะถึงแม้ว่าเทคโนโลยีที่ใช้ในการฝังกลบบ่อมูลฝอย จะถูกออกแบบโดยนักวิชาการ แต่ในสภาพความเป็นจริง ผู้ที่ปฏิบัติงานไม่ได้ทำตามแนวทางที่ได้วางเอาไว้ ในทุกขั้นตอน และนักวิชาการก็ไม่สามารถที่จะควบคุมทุกขั้นตอนในการปฏิบัติจริงได้ จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องของน้ำเสียจากบ่อมูลฝอย ที่สามารถจะรั่วซึมผ่านแผ่นพลาสติก โพลีเอทิลีนออกมาได้ โดยสาเหตุอาจจะเป็นด้วยเพราะ เหตุใดก็ตาม จึงทำให้เกิดการไหลซึม มีการปนเปื้อนแหล่งน้ำ ที่ใช้อุปโภคและบริโภค สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับบ่อฝังกลบมูลฝอยเป็นอย่างมากแน่นอน

การผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลฝอย หรือสิ่งของเหลือใช้ เป็นขบวนการหมักย่อยในสภาพไร้ออกซิเจนซึ่งเป็นขบวนการธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่ออินทรีย์สารถ่อยสลาย โดยไม่สัมผัสอากาศ ปฏิกริยานี้จะผลิตแก๊สชีวภาพซึ่งมีส่วนผสมเป็น มีเทน คาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สอื่น ๆ ในปริมาณเล็กน้อย โดยที่องค์ประกอบของแก๊สที่มีจำนวนมากที่สุด คือมีเทน ซึ่งมีอยู่ประมาณ ร้อยละ 50 -65 ของส่วนผสมทั้งหมด ซึ่งส่วนผสมที่เหลือส่วนใหญ่ จะเป็นคาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สอื่น ๆ เช่น ไฮโดรเจนซัลไฟด์ ไฮโดรเจน และไนโตรเจน ฯลฯ ซึ่งแก๊สเหล่านี้เป็นแก๊สที่มีความอันตรายต่อร่างกาย และสร้าง

มลพิษอย่างรุนแรงให้แก่ชั้นบรรยากาศของโลก ถ้าแก๊สเหล่านี้สามารถถูกปลดปล่อยออกสู่ชั้นบรรยากาศ

ซึ่งกระบวนการในการผลิตแก๊สชีวภาพนี้ค่อนข้างที่จะมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและซับซ้อน โดยที่คนในชุมชนไม่สามารถที่จะกระทำได้ เพราะขาดความรู้ในด้านนี้ตลอดจนถึงการสร้างถังหมักแก๊ส ก็มีค่าใช้จ่ายและราคาที่สูงเกินไปกว่าประโยชน์ที่จะได้รับตอบแทนกลับมา ซึ่งในการกำจัดมูลฝอย โดยวิธีดังกล่าวนี้ ก็ได้มีการทดลอง และริเริ่มจัดทำในหลายพื้นที่ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงทำให้หลายแหล่งที่ดำเนินการในการกำจัดมูลฝอยโดยการหมักเพื่อจัดทำเป็นแก๊สชีวภาพ ได้ยุติหรือเลิกล้มโครงการนี้ไปในหลายพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ที่ยังมีการผลิตแก๊สชีวภาพอยู่ ก็จะเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ ที่สามารถดำเนินการลงทุนในเรื่องของการผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ในฟาร์ม เสียมากกว่าจะใช้มูลฝอยจากแหล่งอื่นในการผลิตแก๊สชีวภาพขึ้นมา

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ เพราะถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำให้เกิดการเสียหาย หรือถูกทำลายลง มนุษย์เราก็ไม่สามารถที่จะอาศัยอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เป็นพิษได้อย่างแน่นอน ซึ่งในการกำจัดมูลฝอยในปัจจุบัน ก็ได้มีการสร้างมลพิษให้แก่สิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงมีการนำเอาแนวทางในการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการมาใช้ เพื่อเป็นการลดมลภาวะให้กับสิ่งแวดล้อม และสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีความเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เป็นการสร้างบรรทัดฐานที่ดีให้แก่การปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการมูลฝอยว่าควรคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม และประชากรในชุมชนให้มากขึ้น และรับฟังความคิดเห็นของประชากรในชุมชน ในเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ จะต้องทราบปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นอย่างแน่นอน

คำถามงานวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากเพียงใดและจะดำเนินการเช่นไรเมื่อเกิดผลกระทบต่อชุมชน
2. คนในชุมชนได้มีการรับรู้ และมีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบ ทั้งในแง่ของความเป็นชุมชน และในแง่ของสิ่งแวดล้อมอย่างไร และมีการต่อต้านจากคนในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
3. ศึกษาถึงระบบการบริหารจัดการ ในเรื่องของการกำจัดมูลฝอยแบบบูรณาการ

ว่าสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเบ็ดเสร็จ และครบวงจร โดยที่ไม่สร้างปัญหาอื่นที่จะตามมาได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน และประชาชนในชุมชนในพื้นที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย ในการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ
2. เพื่อศึกษาถึงผลของการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับการจัดการมูลฝอยแบบเดิมว่ามีความเหมือน ความแตกต่าง กันอย่างไร เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงระบบในการบริหารจัดการมูลฝอย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับทราบถึงกระบวนการกำจัดมูลฝอยแบบบูรณาการ ที่จะป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของการกำจัดมูลฝอย ที่จะไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน และสร้างความเดือดร้อนรำคาญ ให้แก่ประชาชนในชุมชนพื้นที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย
2. ทราบถึงการจัดการและแก้ไขปัญหาสาธารณะของระบบราชการไทย
3. ทราบถึงการใช้อำนาจจากทางภาครัฐในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ที่เกิดขึ้นว่า ได้สร้างความชอบธรรมให้แก่คนในชุมชน หรือประชาชนที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัยเชิงพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในขอบเขตของการศึกษาในพื้นที่เทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง โดยแบ่งออกเป็น 2 ขอบเขต คือ ขอบเขตเชิงพื้นที่ และขอบเขตเชิงเนื้อหา โดยได้รวบรวมข้อมูลจากการลงศึกษาพื้นที่จริง ของเขตพื้นที่ศึกษา ซึ่งในการศึกษาขอบเขตเชิงพื้นที่ ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจาก หน่วยงานของเทศบาลนครลำปาง และพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลนครลำปางอีก 8 ตำบล คือ ตำบลสวนดอก ตำบลเวียงเหนือ ตำบลหัวเวียง ตำบลสบคู่ย ตำบลบ่อแก้ว ตำบลชมพู ตำบลพระบาท ตำบลพิชัย ในส่วนขอบเขตการศึกษาเชิงเนื้อหา ได้

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลถึงปริมาณมูลฝอยของแต่ละพื้นที่ รวมถึงวิธีการในการกำจัดมูลฝอยในอดีต และในปัจจุบัน ของหน่วยงานที่รับผิดชอบดังกล่าว ได้ทราบถึงผลการศึกษาวิจัย ที่สรุปได้ดังต่อไปนี้

งานวิจัยนี้ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตเทศบาลนครลำปาง และในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลนครลำปาง ซึ่งมีระบบกำจัดมูลฝอยเป็นของตนเอง ทั้งนี้การกำหนดจุดกำจัดมูลฝอย ได้พิจารณาความสามารถในการรองรับมูลฝอย ของพื้นที่การกำจัดมูลฝอยของเทศบาลนครลำปาง ไว้เป็นพื้นที่แรก หากพื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถจัดการมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ก็จะพิจารณาพื้นที่จำกัดในเขตพื้นที่อำเภอเกาะคา เป็นลำดับต่อไป และเมื่อพิจารณารัศมีจากจุดทิ้ง ขนาดพื้นที่รับผิดชอบและปริมาณมูลฝอยในกลุ่ม สามารถจำแนกตามเกณฑ์การแบ่งกลุ่มของกรมควบคุมมลพิษ ได้เป็นกลุ่มพื้นที่ขนาดกลาง ได้นำมากำจัดที่บริเวณบ้านกล้วยแพะ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปาง โดยได้จัดซื้อที่ดิน จำนวน 333 ไร่ โดยงบประมาณของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง

2. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

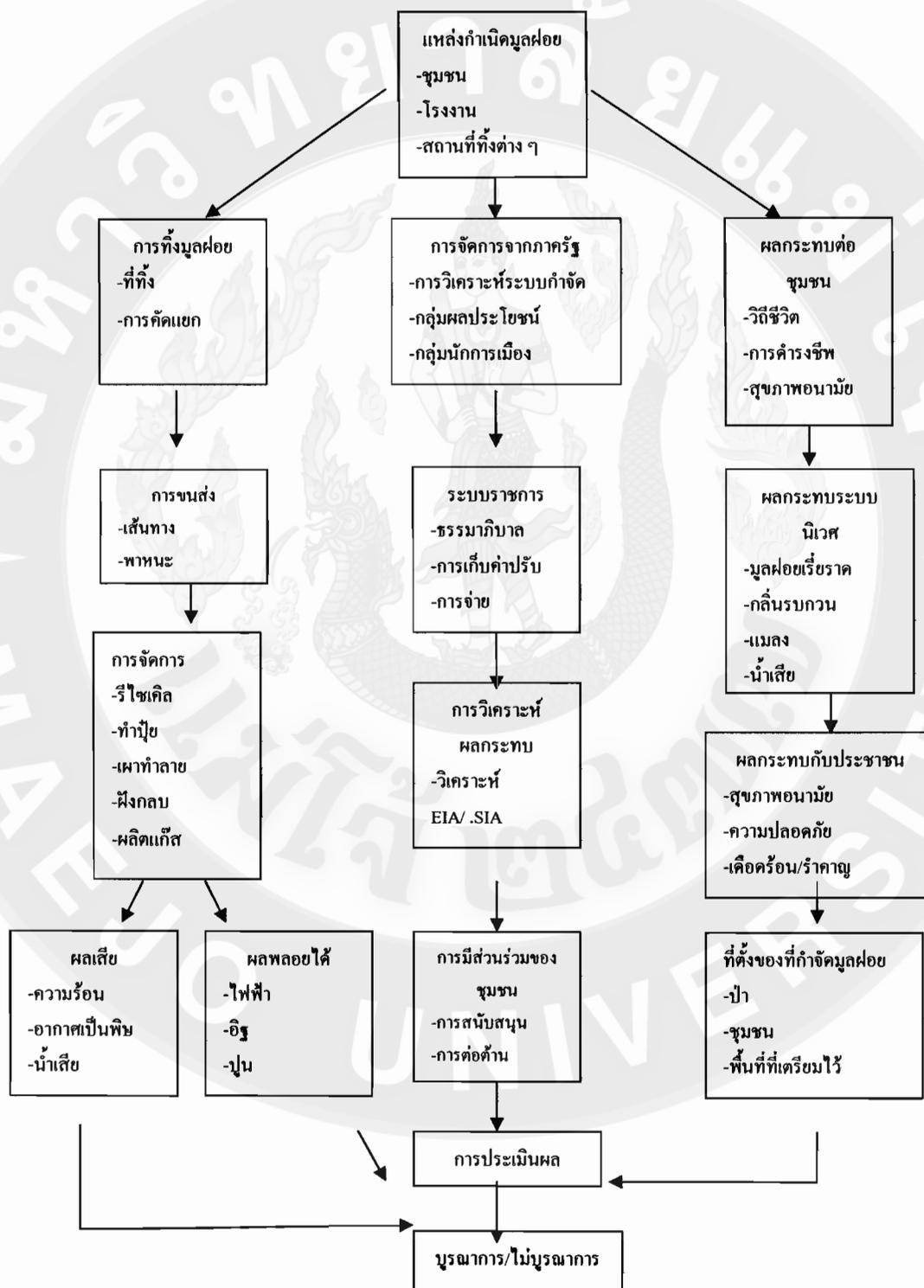
การจัดการมูลฝอยของพื้นที่เขตเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นการวางแผนการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต่าง ๆ อย่างมีระเบียบแบบแผน และสอดคล้องในด้านต่าง ๆ ของสภาพทั่วไปในบริเวณพื้นที่จัดตั้ง ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความคิดเห็นของประชาชนในบริเวณนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายในการลดข้อขัดแย้ง ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีการจัดทำแผนแบ่งพื้นที่อ่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม ต่อการสร้างระบบกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล จัดเป็นส่วนหนึ่งในหลาย ๆ ส่วนของการวางแผนการจัดการเชิงพื้นที่ โดยได้นำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกสถานที่ ภายใต้มุมมองทางด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพื้นที่ที่เลือก ต้องก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนน้อยที่สุด

เนื่องจากปัญหาในเรื่องของการเกิดขึ้นของปริมาณมูลฝอย ในเขตพื้นที่ของ อ.เมือง จ.ลำปาง ที่ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการศึกษาถึงการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ เพื่อที่จะนำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ โดยสร้างผลกระทบต่อชุมชนให้น้อยที่สุด ลดกระแส หรือลดการต่อต้านจากคนในชุมชนให้ได้มากที่สุด เพื่อให้การแก้ไขปัญหารูปแบบของการบูรณาการ เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง และสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ได้อย่างตรงประเด็นให้ได้มากที่สุด ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด

โดยที่ทางหน่วยงานทางภาครัฐของจังหวัดลำปาง ก็ได้เร่งระดมกลวิธีต่าง ๆ ในการช่วยแก้ไขปัญหามูลฝอยภายในจังหวัด ที่นับวันมีแต่จะพอกพูนขึ้นเป็นเงาตามตัว ซึ่งการบริหารจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่ได้นำมาปฏิบัติในเรื่องนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในจังหวัด และเพื่อลดการเกิดผลกระทบต่อให้แก่คนในชุมชนควบคู่กันไป

ทั้งนี้เทศบาลนครลำปาง มีประชากรประมาณ 120,110 คน จำนวนครัวเรือนประมาณ 51,282 ครัวเรือน มีปริมาณของมูลฝอย มีจำนวนรวมกันประมาณ 100 ตัน/วัน ซึ่งเมื่อได้นำเอาการบริหารจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ มาปฏิบัติ ได้มีจำนวนของมูลฝอยลดลง ประมาณร้อยละ 60 ของปริมาณมูลฝอยทั้งหมด เพราะมูลฝอยบางส่วนก็ได้มีการนำมาใช้ใหม่ เช่น การรีไซเคิล การหมักปุ๋ยจากมูลฝอยอินทรีย์ การผลิตก๊าซจากมูลฝอยที่เหลือทิ้ง เป็นต้น จึงเป็นการลดปริมาณของมูลฝอยที่จะต้องเข้าสู่ระบบกำจัด ได้เป็นจำนวนมากในแต่ละวัน

กรอบแนวทางในการศึกษาวิจัย ผลกระทบของกระบวนการจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ ต่อชุมชน
และ สิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง

นิยามศัพท์

นิยามศัพท์โดยทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน

ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของกลุ่มคน ซึ่งมีพื้นที่อ้างอิงได้ และกลุ่มคนนี้ มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อกสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและความผูกพันอยู่กับพื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน

สิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง สรรพสิ่งและสภาพต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่ดีมีสุข ของประชาชนในชุมชน และสามารถพิจารณาได้เป็น 4 มิติดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ ป่า ดิน อากาศ แหล่งพลังงาน มลพิษ ภาวะน้ำท่วม เป็นต้น
2. ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร การทำมาหากิน การประกอบอาชีพของประชาชน การมีงานทำ การมีรายได้ การกระจายรายได้ ภาวะหนี้สินและรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ที่อยู่อาศัย บริการสาธารณสุขปโภค และสาธารณสุขการขั้นพื้นฐาน การศึกษา การสาธารณสุขชุมชน สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน การติดต่อกสื่อสาร การคมนาคมทั้งภายในและภายนอกชุมชน วัฒนธรรม ศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกแก่ลูกหลาน และความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกัน เป็นต้น
4. ด้านการบริหารจัดการสาธารณะและการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารจัดการมีความโปร่งใส (Transparency) มีประสิทธิภาพ(Efficiency) มีความรับผิดชอบ (Accountability) มีการคำนึงถึงอนาคต และมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น

พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม หมายถึง พื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่กำหนดขึ้น ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยอาศัยความตามมาตราต่อไป

มาตรา 43 กำหนดให้รัฐมนตรี โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดให้พื้นที่เป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่

1. พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร
2. พื้นที่ที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป

3. พื้นที่ที่มีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลาย หรือได้รับผลกระทบจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่าย

4. พื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศ กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

มาตรา 45 กำหนดให้รัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี ออกประกาศกระทรวง กำหนดพื้นที่เขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ที่ได้มีการกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมมลพิษ เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤต ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้

ในการนำเอาทั้ง 2 มาตรา ไปใช้ให้บังเกิดผลนั้น ในมาตรา 44 ได้กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างไว้ ในกฎกระทรวง หรือประกาศกระทรวง เช่น การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นอันตราย หรือเกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในพื้นที่ การกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการที่ดำเนินการ ในพื้นที่ที่ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม กำหนดวิธีจัดการ โดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้น และการกำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามความเหมาะสม (กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ Urban Environment And Area Planning Division,2550)